

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Emílie Ehrenbergerová

**Právní úprava státní správy a samosprávy ve školství
na území České republiky od roku 1918 do současnosti**

Olomouc 2015

vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce JUDr. Zdence Novákové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, podněty a vstřícnost, které mi při zpracování práce poskytla.

V Olomouci 14.6.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením své vedoucí práce a použila jsem jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 14. 6. 2015

Emílie Ehrenbergerová

Obsah

Úvod	6
1 Definice základních pojmů	8
1.1 Veřejná správa.....	8
1.2 Organizace veřejné správy.....	9
1.3 Státní správa a samospráva ve školství.....	10
1.4 Povinnost školní docházky	11
2 Školství na našem území před a bezprostředně po vzniku samostatné Československé republiky	12
2.1 Školství před rokem 1918	12
2.2 Školství po vzniku samostatné Československé republiky v r. 1918	14
3 Právní úprava státní správy ve školství	16
3.1 Právní úprava v letech 1918–1939	16
3.2 Právní úprava v letech 1939–1945	16
3.3 Právní úprava v letech 1945–1948	19
3.4 Právní úprava v letech 1948–1989	21
3.5 Právní úprava od r. 1989 do současnosti	26
3.6 Shrnutí.....	27
4 Vývoj legislativy v oblasti samosprávy ve školství.....	28
4.1 Právní úprava v letech 1918-1939	28
4.2 Právní úprava v letech 1939-1945	30
4.3 Právní úprava v letech 1945-1948	30
4.4 Právní úprava v letech 1948-1989	30
4.5 Právní úprava od r. 1990 do současnosti	31

4.6 Shrnutí.....	32
5 Vývoj povinné školní docházky	33
5.1 Právní úprava v letech 1918-1939	33
5.2 Právní úprava v letech 1939-1945	33
5.3 Právní úprava v letech 1945-1948	33
5.4 Právní úprava v letech 1948-1989	33
5.5 Právní úprava od r. 1989 do současnosti	34
5.6 Shrnutí.....	34
Závěr	35
Seznam použitých zkratk	37
Seznam obrázků a tabulek	38
Seznam použité literatury a zdrojů	39
Seznam právních předpisů (v chronologickém pořadí)	41
Anotace	45

Úvod

„Má-li se člověk stát člověkem, musí se vzdělat.“ Jan Amos Komenský

Jan Amos Komenský byl první, kdo se zabýval celoživotním vzděláváním. Bednaříková (2012, s. 30) uvádí, že: *„přišel s koncepcí celoživotního vzdělávání, s koncepcí učícího se světa, s teorií individualizace vzdělávání a se zásadou vzdělávání všech věkových skupin i národů bez jakékoli diskriminace, i bez diskriminace věkové.“*

Škola a vzdělávání nás provází celým naším životem. Se školou se seznamujeme nejdříve prostřednictvím mateřských škol, poté jako žáci škol základních a studenti středních či vysokých škol. Zpět do školy se vracíme v dospělosti v roli rodičů svých dětí i účastníků dalšího vzdělávání, v seniorském věku například jako studenti pro nás zajímavého oboru univerzity třetího věku. Určitě každý z nás rovněž zažil za svého života nějakou reformu školství.

Pracuji u okresního soudu, kde se denně setkávám s mnoha právními předpisy. Ve své bakalářské práci bych se proto chtěla na historii vývoje státní správy a samosprávy ve školství podívat z hlediska právních předpisů, které od roku 1918 dosud formovaly jejich stav. Pozornost budu věnovat rovněž průzkumu předpisům upravujícím povinnou školní docházku, když shodou okolností jsme jen v naší úzké rodině, skládající se z mého manžela, mne a našich dvou dětí, absolvovali povinnou školní docházku ve třech různých úpravách.

Cílem bakalářské práce je tedy zmapovat metodou analýzy legislativních dokumentů právní předpisy, které od roku 1918 dosud určovaly vývoj výkonu státní správy a samosprávy v oblasti školství z historického hlediska. Dílčí cíle jsou pak zaměřeny na analýzu vývoje kompetencí ústředního orgánu státní správy ve školství, samosprávy školství a vývoj povinné školní docházky z hlediska její délky.

Pro větší přehlednost je práce rozčleněna do pěti kapitol. První kapitola vymezuje základní pojmy spojené s veřejnou správou a školstvím. Druhá kapitola popisuje stav školství před a bezprostředně po vzniku Československé republiky v roce 1918. Další kapitoly jsou již věnovány samotnému tématu práce - třetí kapitola vývoji právní úpravy státní správy školství a čtvrtá poté právní úpravě samosprávy ve školství. Obsahem páté kapitoly je průběh povinné školní docházky z hlediska délky jejího trvání. Třetí, čtvrtá a pátá kapitola jsou dále členěny do šesti podkapitol, které jsou ohraničeny historickými mezníky dějin naší země – r. 1918

a vznik prvního samostatného státu na našem území, roky 1939 a 1945, kdy začala a skončila druhá světová válka, politický převrat v roce 1948, návrat k demokratické společnosti v roce 1989 a krátké shrnutí. Práce je teoreticky zaměřená, využívá metodu historické analýzy legislativy od období 60. let 19. století se zaměřením na vývoj legislativy po roce 1918. Hlavními zdroji informací byly zákony, vyhlášky a jiné právní předpisy a odborné publikace.

1 Definice základních pojmů

Prvotním úkolem je vymezit základní pojmy, které jsou stěžejní pro další kapitoly. Tedy objasnit, co je to veřejná správa, jak je organizována, kdo a jakým způsobem ji vykonává, co je předmětem státní správy a samosprávy ve školství a co je to povinná školní docházka.

1.1 Veřejná správa

Mates a Matula (1999, s. 41) vymezují správu z pohledu správní vědy jako záměrnou činnost nebo soubor takových činností sledujících dosažení určitého cíle, pro kterou je charakteristické, že je institucionalizovaná, vykonávána v určitém organizačním systému a zaměřena na regulaci jeho fungování, když regulací se rozumí činnost soustředěná na volbu prostředků k dosažení cílů stanovených řídicími orgány. Veřejnou správu pak chápou jako správu veřejných záležitostí ve veřejném zájmu, která je vázána právem, což znamená, že při výkonu své činnosti mohou orgány veřejné správy používat pouze takových prostředků a forem regulace, které určuje zákon.

Hendrych (2014, s. 14-16) pojmu veřejná správa přisuzuje v zásadě dvojí význam. Veřejnou správu můžeme v materiálním pojetí chápat jako určitý druh činnosti ve smyslu spravování. V tomto pojetí je veřejná správa činností státních nebo jiných orgánů veřejné moci nebo subjektů, kterým byl výkon veřejné správy propůjčen za účelem plnění určitých úkolů označovaných jako veřejné. Ve formálním pojetí veřejnou správou rozumíme organizační jednotku - instituci (útvary, úřady). V tomto pojetí není kladen důraz na činnost, ale na organizace, kterým je svěřena působnost řešit určité veřejné úkoly, pokud tyto nejsou svěřeny zastupitelským sborům nebo soudům. V tomto pojetí chápeme veřejnou správu jako soustavu jednotlivých správních úřadů nebo orgánů samosprávy jako vykonavatelů veřejné správy.

Průcha (2012, s. 60, 65) člení veřejnou správu na státní správu uskutečňovanou státem, kterou odvozuje od samotné podstaty, postavení a poslání státu, a samosprávu, která je uskutečňována jinými veřejnoprávními subjekty než státem, a to subjekty korporativního charakteru, označovanými jako veřejnoprávní korporace.

Horzinková a Novotný (2010, s. 15) dělí veřejnou správu na:

a) státní správu, a to přímou, vykonávanou orgány státu nebo správními úřady jako organizačními složkami bez právní subjektivity nebo ostatními součástmi, a nepřímou, vykonávanou na základě zákonné delegace jinými subjekty veřejné správy než je stát, např. kraji, obcemi, autorizovanými zkušebnami,

b) samosprávu realizovanou veřejnoprávními subjekty nestátního charakteru.

Horzinková a Novotný (2010, s.14,16) pak definují veřejnoprávní korporace jako subjekty státní správy, na něž byl zákonem nebo na základě zákona přenesen výkon státní správy. Podle obsahu výkonu činnosti, organizační struktury a postavení subjektů ke korporaci tyto dělí na územní, kdy pro členství a činnost je určující vymezené území (obce, kraje), dále zájmové, jejichž zřízení souvisí s výkonem nějakého povolání (Notářská komora, advokátní komora ap.) a věcné, jejichž členství je založeno na věcném reálném základě, souvisí s vlastnictvím k určité věci (zájmová sdružení obcí).

1.2 Organizace veřejné správy

Veřejnou státní správu můžeme členit podle jejího vykonavatele, a to na přímé a nepřímé vykonavatele státní správy. Přímými vykonavateli státní správy jsou ministerstva, správní úřady s celostátní působností, veřejné sbory a správní úřady mimo soustavu státní správy. V čele ministerstva jako ústředního správního úřadu s dílčí věcnou působností stojí ministr, působnost ministerstva je stanovena zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Jiné správní úřady, které mají celostátní působnost, se dělí na přímo řízené vládou (označované někdy pro odlišení od ministerstev jako jiné ústřední správní úřady) a řízené některým z ministerstev. Tyto úřady vede vedoucí, který není členem vlády, jedná se například o Český statistický úřad, Český báňský úřad, Úřad pro ochranu hospodářské soutěže a Státní úřad pro jadernou bezpečnost. Veřejné sbory uskutečňují výkon státní správy především ve věcech správního dozoru, např. Policie České republiky nebo Správa požární ochrany. Správní úřady mimo soustavu státní správy nejsou řízeny vládou a jsou nezávislé, např. Úřad pro ochranu osobních údajů nebo Rada České republiky pro rozhlasové a televizní vysílání. Nepřímými vykonavateli státní správy jsou orgány jiných právních subjektů, na které byl zákonem nebo rozhodnutím na základě zákoně přenesen výkon státní správy. Tzv. přenesenou

působnost vykonávají obecní úřady obcí rozdělených do tří úrovní (obce, jejichž orgány vykonávají státní správu v základním rozsahu, v širší působnosti a obce s rozšířenou působností), krajské úřady nebo jiné orgány kraje v rozsahu určeném zákonem a regiony soudržnosti, což jsou zvláštní orgány zřízené ke koordinaci zejména využívání strukturálních fondů Evropských společenství a plánování (Hendrych, 2014, s.138-142)

Ustanovení § 7 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, stanovuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ústředním orgánem státní správy pro předškolní zařízení, školská zařízení, základní školy, střední školy a vysoké školy, pro vědní politiku, výzkum a vývoj, včetně mezinárodní spolupráce v této oblasti, a pro vědecké hodnosti, pro státní péči o děti, mládež, tělesnou výchovu, sport, turistiku a sportovní reprezentaci státu, ministerstvu je podřízena Česká školní inspekce.

1.3 Státní správa a samospráva ve školství

Zilvar (1999) charakterizuje státní správu ve školství jako: „*řídící a realizační činnost orgánů zabezpečujících ingerenci státu ve smyslu jeho školské politiky na ochranu práv občanů a na rozvoj v oblasti výchovy a vzdělávání. Státní správa ve školství představuje a hájí celospolečenské veřejné zájmy, vyjádřené v ústavě a zákonech. V jejích intencích pak přijímá rozhodnutí a vykonává dohled.*“ Naproti tomu k samosprávě ve školství uvádí, že tato: "*ve své podstatě zahrnuje veřejnou činnost občanů a jejich volených zástupců, která směřuje nejen k ochraně, ale mnohdy i k prosazování zájmů jednotlivých skupin občanů bydlících v určité lokalitě ve vztahu k výchově a vzdělávání. Vztah státní správy a samosprávy v oblasti školství je vztahem správního úřadu a zastupitelského orgánu. Jinými slovy: jde o setkávání profesní linie s linií orgánu zastupujícího občany, kde se střetávají a řeší určité požadavky, názory, potřeby a někdy i postoje s cílem dosáhnout vzájemně přijatelný konsenzus.*" (<http://hdl.handle.net/10195/32359>, s. 428).

1.4 Povinnost školní docházky

Současnou úpravu školní docházky vymezuje § 36 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon, jako povinnost docházky po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku, přičemž začátek je stanoven na počátek školního roku následujícím po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku (pokud mu nebyl stanoven odklad). Povinnost přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce ukládá zákon jeho zákonnému zástupci, a to v době od 15. ledna do 15. února kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku. Povinnost se vztahuje na státní občany České republiky a na občany jiného členského státu Evropské unie, kteří na území ČR pobývají déle než 90 dnů nebo kteří jsou oprávněni pobývat na území ČR trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů a rovněž na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany. Zahájit školní docházku může i dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od září do konce června příslušného školního roku, jestliže je přiměřeně tělesně i duševně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce. Podmínkou předčasného přijetí dítěte narozeného v období od září do konce prosince je doporučující vyjádření školského poradenského zařízení, u dítěte narozeného od ledna do konce června navíc i vyjádření odborného lékaře, které k žádosti přiloží zákonný zástupce.

2 Školství na našem území před a bezprostředně po vzniku samostatné Československé republiky

Tato kapitola rekapituluje stav školství, v jakém se nacházelo v době před rozpadem Rakouska-Uherska a v počáteční fázi po vzniku samostatné Československé republiky.

2.1 Školství před rokem 1918

Školství před rokem 1918 je úzce spjato s Rakouskem-Uherskem, jehož byly české země součástí. Ve druhé polovině 19. století vrcholila průmyslová revoluce, docházelo k rychlému rozvoji přírodních věd a techniky. Naše země v té době patřily k jedné z nejprůmyslovějších oblastí střední Evropy, která byla reprezentovaná podniky jako Vítkovické železárny či Škodova továrna v Plzni, rozvíjelo se cukrovarnictví, těžba uhlí a hutní výroba zejména na Ostravsku a Kladensku, chemická výroba, sklářství, textilní a strojírenská výroba. Ve velké míře se rozvíjely rovněž doprovodné služby, s rozvojem obchodu došlo například k výraznému rozšíření železniční sítě v souvislosti s potřebou převozu zboží. Změny se odrážely pochopitelně i ve školství, neboť bylo zapotřebí kvalifikovanějších pracovních sil.

Zákonem č. 62/1869 podle ministra obnoveného Ministerstva kultu a vyučování Leopolda Hasnera zvaný Hasnerův (oficiálně zákon, jímžto se ustanovují pravidla vyučování na školách obecných) dostalo školství novou podobu organizace a správy, stát převzal veškerou správu školství, církvi byl vymezen dohled pouze nad výukou náboženství a právo zřizovat vlastní konfesijní školy. Působení ministerstva bylo omezeno pouze na vytváření řady normativních dokumentů, úpravu organizace učitelských ústavů a provozu mateřských škol. Byly vytvořeny odborné světské školní úřady. Pro správu školství v zemi to byly zemské školní rady (dále jen ZŠR), při okresních hejtmanstvích okresní školní rady (dále jen OŠR) a ve školních obcích místní školní rady (MŠR). Povinná školní docházka byla prodloužena do 14 let věku s tím, že obecná pětiletá škola byla povinná všude, tříletá měšťanská jen pro děti v jejím obvodu, dozor nad školami pak prováděli okresní a zemští školní dozorcí. V ZŠR byli zastoupeni jak politici (zástupci zemského výboru), tak církve, učitelstvo a zemští školní inspektoři, kteří byli jmenováni císařem na návrh ministra kultu a vyučování. Měly českou a německou sekci a byly jí podřízeny střední školy, tj. gymnázia, reálná gymnázia, reálky

a lycea, učitelské ústavy a obecné a měšťanské školy. OŠR tvořili okresní hejtmani nebo jejich zástupci, okresní inspektoři, zástupci církví, učitelstva a obcí. V jejich kompetenci bylo řízení a administrativa mateřských, obecných a měšťanských škol, pomocných škol a vychovatelem, odborný i politický dohled nad činností místních školních rad a školních knihoven, příprava podkladů pro zřizování škol, obsazování míst učitelů, poukazování platů, řešení disciplinárních případů, ale třeba i svolávání okresní učitelské konference a povolení učitelské dovolené delší než tři dny. Členy MŠR byli starosta nebo jeho zástupce, zástupce církví, obce a učitelstva. MŠR byla orgánem místní správy obce a k ní přiškolených obcí a zajišťovala vedení administrativy, materiální potřeby škol, správu místních školních fondů a vedení rozpočtů škol, dozor nad školní docházkou a spolupůsobila při obsazování učitelských míst. Byly jí podřízeny veřejné obecné a měšťanské školy, mateřské školy a tzv. školy tovární. Funkční období školních rad bylo šestileté, u městských a místních školních rad ve Slezsku tříleté (Rýdl, 2010, s. 9-11).

Prováděcím předpisem zákona pak byl Řád školní a vyučovací pro obyčejné školy obecné vydaný dne 20.8.1870, jehož platnost skončila až v roce 1905. Upravoval zejména základní pravidla chování, dobu vyučování, povinnosti dětí a učitelů a zákaz tělesných trestů (Vališová a kol., 2011, s. 74).

Novela školského zákona č. 53 ř.z. ze dne 2.5.1883 vrátila katolické církvi částečně vliv nad kontrolou škol a přípravou učitelů, převedla rozvíjející se průmyslové školství pod kontrolu ministertva kultu a vyučování a zkrátila fakticky povinnou školní docházkou na šest let, když dětem především na vesnicích byly povoleny úlevy v posledních dvou letech docházky zejména při sezónních pracích v zemědělství (Rýdl, 2010, s. 9-12).

<i>Územní obvody</i>	<i>státní úřady</i>	<i>samosprávné úřady</i>
<i>stát</i>	<i>ministerstvo</i>	-
<i>země</i>	<i>zemská vláda s ZŠR</i>	<i>zemský sněm a výbor</i>
<i>politický okres</i>	<i>okresní hejtmanství</i>	<i>okresní zastupitelstvo</i>
<i>soudní okres</i>	- " -	-
<i>školní okres</i>	<i>OŠR</i>	<i>okresní učitelská konference</i>
<i>obec</i>	<i>obecní úřad s MŠR</i>	<i>obecní zastupitelstvo</i>

Obrázek 1: Struktura veřejné správy do r. 1918

Zdroj: Rýdl – K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I. (1774-1898), 2010, s.13

2.2 Školství po vzniku samostatné Československé republiky v r. 1918

V roce 1918 došlo v první světové válce k porážce německých a rakouských vojsk, vhodná politická situace a aktivizace domácích politických stran v čele s T.G.Masarykem vedly 28.10.1918 ke vzniku samostatné Československé republiky. Aby se předešlo právnímu vakuu a byla zachována kontinuita právního řádu, byl přijat a zveřejněn tzv. recepční zákon č. 11/1918 Sb., zákon Národního výboru československého ze dne 28. října 1918, o zřízení samostatného státu československého, kterým nová republika převzala správní systém a právní řád bývalého Rakouska-Uherska, a to Předlitévska pro české země a Zalitavska pro Slovensko a Podkarpatskou Rus, která byla součástí nového státu. Prvotním úkolem státu v oblasti školství bylo proto sjednocení správy odlišně členěných českých zemí, Slovenska a Podkarpatské Rusi a také vytvoření systému, který by omezoval růst nacionalistických tendencí v nově vytvořené mnohonárodnostní Československé republice. Jednalo se zejména o německé obyvatelstvo v Čechách, Poláků na Těšínsku a maďarskou menšinu na jižním a východním Slovensku (Rýdl, 2010, s. 14-15).

Souběžně byly řešeny další otázky, které byly v rozporu s idejemi nového státu. Výnosem zemské školní rady moravské ze dne 12.12.1918 byla stanovena mj. dobrovolnost

účasti žáků a dozoru učitelů při náboženských úkonech, neúčast nemohla již mít u žáka vliv na známku z mravů či z náboženství, výuka náboženství však zůstala zachována. Výnosem Ministerstva školství a národní osvěty ze dne 24.11.1918 byla deklarována politická a náboženská svoboda učitelů tím, že politické a náboženské přesvědčení nemůže být předmětem disciplinárního vyšetřování. Zákonem č. 189/1919 Sb. pak byla zaručena možnost dětí vzdělávat se v jejich mateřském jazyce, a to dokonce v sedmi vyučovacích jazycích. Tento zákon však nabyl působnosti dnem vyhlášení pouze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, kde měl vyřešit složité problémy v národostně smíšených pohraničních okresech. Tyto menšinové školy řídilo a spravovalo přímo ministerstvo školství a národní osvěty. Dne 24.7.1919 byl přijat zákon č. 455/1919 Sb., kterým se zrušuje celibát literárních a industriálních učitelek na školách obecných a občanských (měšťanských) v republice Československé. Tímto zákonem bylo zrovnoprávněno postavení žen – učitelek jednak tím, že mohly nadále setrvávat ve školní službě i po vstupu do stavu manželského a v případě mateřství jim dokonce mohla být poskytována placená dovolená, jednak také tím, že sirotkům po učitelkách byly zaručeny stejné nároky na zaopatřovací požitky za stejných podmínek jako sirotkům po učitelích mužského pohlaví (Kováříček, 1983, s. 83-87).

3 Právní úprava státní správy ve školství

Třetí kapitola je věnována právním předpisům, které upravovaly v jednotlivých časových obdobích státní správu ve školství.

3.1 Právní úprava v letech 1918–1939

Zákonem č. 2/1918 Sb., jímž se zřizují nejvyšší Správní úřady ve státě československém, ze dne 2.11.1918, byl pro oblast školství jako nejvyšší státní orgán zřízen Úřad pro správu vyučování a národní osvětu. Brzy se však všechny nejvyšší správní úřady začaly označovat jako ministerstva (když tento termín se zpočátku jevil jako nedemokratický) a začal se používat termín Ministerstvo školství a národní osvěty. Ministerstvo mělo celostátní působnost s přímou kompetencí v oblasti řízení a správy vysokého školství, odborných škol a národních menšinových škol. Zemským školním radám pro Čechy v Praze, pro Moravu v Brně a pro Slezsko v Opavě byly podřízeny střední školy, učitelské ústavy a národní školy. Vykonávaly rovněž metodický dozor nad nižšími školními úřady (Rýdl, 2010, s.14-15).

Zákon č. 292/1920 Sb., jímž se upravuje správa školství, určil státu nejvyšší správu nad výchovou a vyučováním, jejímž výkonem bylo pověřeno ministerstvo školství a národní osvěty. Toto přejalo působnost zemské rady školní a zemské správy politické, právo rozhodovací vyhrazené zákonem předsedům zemských školních rad a působnost ve věci menšinových škol národních a mateřských.

Vládním nařízením č. 25/1925 Sb., o výkonu nejvyšší správy vychovávání a vyučování, jakož i o dozoru k němu a o působnosti ministerstva školství a národní osvěty ve věcech škol průmyslových, odborných a pokračovacích škol živnostenských (škol učňovských), přešlo do kompetence ministerstva učňovské školství s výjimkou zemědělských škol.

3.2 Právní úprava v letech 1939–1945

Přestože Československo patřilo mezi nejvyspělejší státy Evropy i světa, mezi jeho jednotlivými oblastmi byly značné rozdíly, které se začaly projevovat zejména v době celosvětové hospodářské krize po roce 1929. Ta zasáhla zejména zaostalé oblasti Slovenska

a Podkarpatské Rusi, ale také průmyslové české a moravské pohraničí obývané většinou Němci, tzv. Sudety. Krize významně přispěla k vyhocení národnostních problémů. Hlinkova ľudová strana nesouhlasila s koncepcí jednotného československého národa a žádala autonomii Slovenska, německé obyvatelstvo se netajilo přáním připojit pohraničí k Německu, v jehož čele již stál Adolf Hitler. Mnichovská dohoda a následná fašistická okupace od roku 1939 do roku 1945 přerušily rozvoj školství i pedagogické teorie.

Byla zahájena nacistická germanizační a odnárodňovací politika. Vládním nařízením č. 260/1939 Sb. bylo ředitelům měšťanských škol s českým vyučovacím jazykem uloženo neprodleně zařídit vyučování německého jazyka jako dalšího povinného předmětu. Vládním nařízením č. 232/1940 Sb. bylo na obecných školách zavedeno vyučování jazyka německého od třetího postupného ročníku vždy, pokud se přihlásilo alespoň 12 dětí. Další opatření směřovala k omezení a potlačení českého školství. Dne 17.11.1939 bylo popraveno devět studentů a funkcionářů studentských organizací, byly uzavřeny vysoké školy a 1200 studentů bylo odvezeno do koncentračního tábora Sachsenhausen. Tato opatření byla reakcí na masovou účast studentů dne 15.11.1939 na pohřbu studenta Lékařské fakulty Karlovy univerzity Jana Opletala, který byl dne 28.10.1939 postřelen při protinacistické demonstraci a dne 11.11.1939 na následky střelného poranění zemřel. Postupně docházelo i k výraznému omezení počtu českých středních škol všeho druhu (do konce roku 1942 o téměř 70%), a to zejména poklesem počtu přijímaných žáků. Docházelo k omezování výuky českého jazyka, českých dějin, literatury, zeměpisu a občanské nauky. Ze škol byli propuštěni učitelé starší 55 let, respektive 50 let v případě žen, od roku 1940 byla židovským dětem zakázána školní docházka (Kovaříček, 1983, s. 107-108).

Vzdělávání bylo rovněž narušeno nasazením žáků vyšších ročníků středních a odborných škol jako nekvalifikovaných dělníků do válečné výroby (Horák, Kratochvíl 2005, s. 116).

Školství bylo řízeno a naprosto podřízeno Ministerstvu školství a národní osvěty a Velkoněmecké říši. Dne 22.10.1942 došlo ke zrušení zemských školních rad, jejich pravomoci přešly od 4.11.1942 na zemské úřady, obdobný krok byl proveden v roce 1943 v rámci okresních úřadů. Výsledkem těchto změn bylo řešení školské problematiky pouze pomocí ministerstva, a to prostřednictvím zemských prezidentů a okresních hejtmanů (Svoboda, 2010, s. 43-58).

V roce 1942 bylo zrušeno Ministerstvo školství a národní osvěty a nahrazeno dvěma

novými institucemi v čele s nechvalně proslulým představitelem kolaborace s nacistickým režimem Emanuelem Moravcem, a to Ministerstvo školství a Ministerstvo lidové osvěty (od ledna 1942 přejmenované na Úřad lidové osvěty), které spravovalo záležitosti týkající se kultury a umění. Tímto krokem byla uvedena do souladu školská správa Německa a se školskou správou Protektorátu Čechy a Morava. 10.12.1943 byly nařízením ministra Moravce zrušeny všechny místní, obvodní a újezdní školní rady a místní školní výbory a jejich kompetence předány starostům, čímž byla dokončena likvidace školských správních orgánů Československé republiky. Počátkem roku 1943 převzalo ministerstvo školství pod svou přímou správu i učňovské a lidové hospodářské školy, které byly do té doby samostatné. Totální anarchie v zajištění výuky ve školním roce 1944-1945, jejíž příčinou bylo zatýkání učitelů odbojářů, totální nasazování učitelů a studentů na zákopové a jiné práce, jakož i využívání budov škol pro vojenské účely, vedly skupiny různě politicky orientovaných učitelů a odborníků již koncem roku 1944 k přípravě koncepce školské organizace a její správy pro poválečné období. Tyto snahy byly posíleny ústavním dekretem prezidenta republiky Edvarda Beneše o národních výborech ze dne 4.12.1944, který se stal v květnu 1945 po upřesnění základem pro volby a vymezení pravomocí národních výborů při přebírání pravomoci protektorátních úřadů (Rýdl, 2010, s. 25-27).

Vládní nařízení č. **308/1942 Sb.**, o změnách organizace školské správy, v § 1 zmocnilo ministra školství měnit bez ohledu na dosavadní právní předpisy organizaci školské správy a škol nařízením, v případě zřízení nebo zrušení školských úřadů nebo některého typu škol byl nutný souhlas státního prezidenta. Nařízení bylo zrušeno zákonem č. 195/1946 Sb., o použitelnosti předpisů z doby nesvobody, kterým byly zrušeny všechny předpisy vydané pro pohraniční území zemí českých, tj. pro územní části zemí České a Moravskoslezské obsazené cizí moci v roce 1938, a dále byly zrušeny v příloze tohoto zákona vyjmenované předpisy pro vnitřní oblast českých zemí.

Již během okupace připravovala exilová vláda v čele s Edvardem Benešem kroky k obnově státu po skončení války. Dopisy lorda Halifaxe z 18. a 21.7.1940 byla uznána prozatímní československá vláda, se kterou navázala Velká Británie styky za dohodnutých podmínek, definitivního uznání se však vládě dostalo až dopisem A. Edena Janu Masarykovi ze dne 18.7.1941 v souvislosti s jmenováním britského vyslance u Edvarda Beneše jako prezidenta Československé republiky, následně byla uznána i Sovětským svazem, Spojenými státy americkými, Čínou a dalšími státy Evropy, Asie i Ameriky. Základním právním

předpisem se stal Ústavní dekret prezidenta republiky č. 2/1940 Úř. věst. čsl., o prozatímním výkonu moci zákonodárné, na základě kterého byly nové právní předpisy po dobu platnosti zatímního státního zřízení v nezbytných případech vydávány prezidentem republiky ve formě dekretů s kontrasi gnací předseda vlády (jeho platnost pak byla Ústavním dekretem č. 3/1945 Úř. věst. čsl., o výkonu moci zákonodárné v přechodném období, prodoužena do doby ustavení prozatímního zákonodárného sboru Československé republiky). Ústavním dekretem prezidenta republiky č. 18/1944 Úř. věst. čsl., o národních výborech a prozatímním Národním shromáždění, byly místní, okresní a zemské národní výbory ustanoveny prozatímními orgány veřejné správy ve všech jejich oborech a jakožto orgány státní správy podřízeny vládě. Celkem bylo vydáno 144 dekretů (Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945, s. 7-196).

3.3 Právní úprava v letech 1945–1948

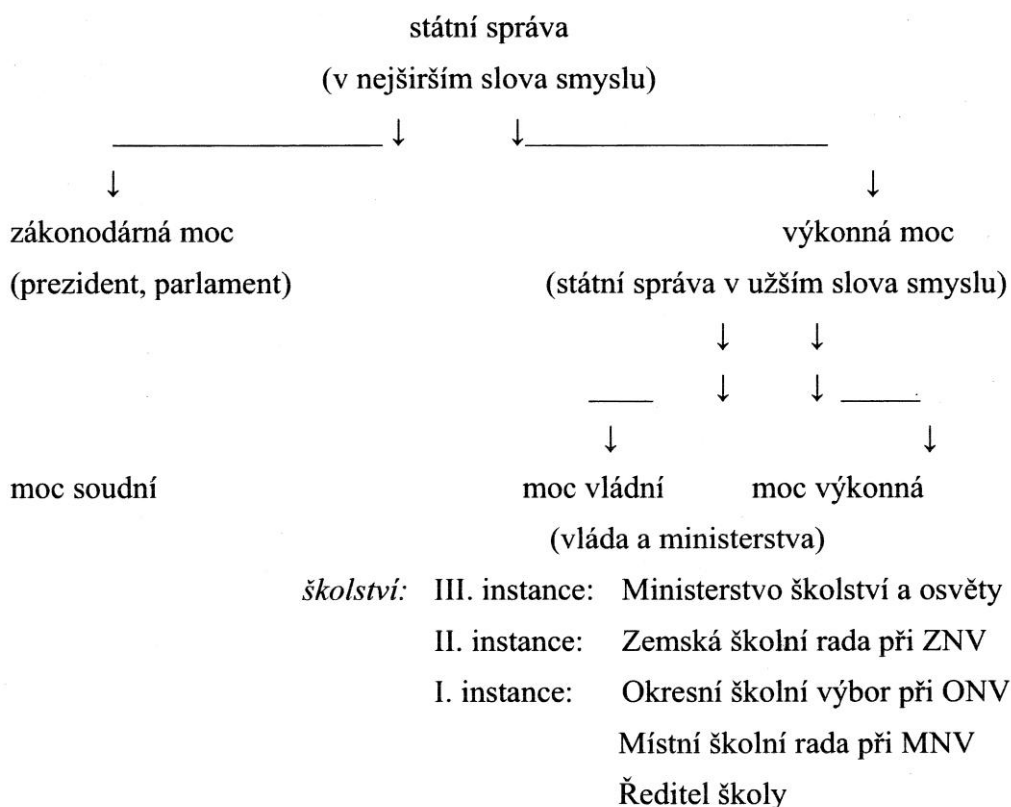
Pro období tzv. třetí Československé republiky je charakteristická snaha o nápravu škod způsobených dlouhou dobou okupace. Obnovené Československo postoupilo Podkarpatskou Rus Sovětskému svazu, na základě Benešových dekretů byly tři miliony obyvatel německé národnosti odsunuty z pohraničí do Německa a Rakouska. Již dne 5.4.1945 byl schválen Košický vládní program, který mimo jiné formuloval i požadavek důsledné demokratizace školského systému, která měla zabezpečit možnost vyššího vzdělávání širokým vrstvám obyvatelstva. Hlavními orgány politické moci jako orgány lidové moci se staly vládními výnosy č. 4/1945 Sb. a č. 45/1945 Sb. národní výbory, které již krátce existovaly v roce 1918 a po roce 1948 pak byly trvalou součástí státní správy. Při místních národních výborech byly výnosem Ministerstva školství a osvěty ze dne 29.10.1945 zřízeny místní školní rady, okresní školní výbory jako orgány I. instance byly zřízeny při Okresních národních výborech, Zemské národní výbory obnovily Zemské školní rady jako orgány II. instance a III. nejvyšší instanci tvořilo Ministerstvo školství a osvěty, které bylo obnoveno dekretem prezidenta republiky č. 1/1945 Sb. Tato struktura neplatila pro Slovensko, kde Slovenská národní rada svým nařízením č. 5/1944 Sb. ze dne 6.9.1944 zestátnila školství, aby ho tak zbavila církevního vlivu, místní školní rady byly obnoveny jako samostatné sborové úřady, okresní školní výbory a zemské školní výbory byly jako školské komise přímo pod politickou správou okresních národních výborů a Zemského národního výboru. Pro celé Československo byla školská správa

sjednocena Ústavou z 9. května 1948 (Rýdl, 2010, s. 28-31).

Ústavním dekretem prezidenta republiky **1/1945 Sb.**, o nové organizaci vlády a ministerstev v době předchodné, byla státní správa v oblasti školství svěřena ministerstvu školství a osvěty.

Zákonem **č. 100/1946 Sb.**, kterým se zřizují pedagogické fakulty, byly zřízeny při všech univerzitách v českých zemích i na Slovensku pedagogické fakulty. Ministr školství byl v § 1 odst. 3 byl pověřen určit dobu k jejich otevření (na Slovensku po dohodě s poverenikem školstva a osvety) a v § 3 odst. 2 vydat studijní a zkušební řády těchto nových fakult. Vládě bylo uloženo vydat nařízením statut pedagogických fakult a jejich poboček.

Školská správa jako součást veřejné správy v letech 1945 - 1949:

Obrázek 2: Struktura veřejné správy v oblasti školství v letech 1945-1949

Zdroj: Rýdl – K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I. (1774-1898), 2010, s.30

3.4 Právní úprava v letech 1948–1989

V Košickém vládním programu strany deklarovaly orientaci v oblasti vojenské, politické, hospodářské i kulturní v souladu se Sovětským svazem. Společnost tehdy byla silně prosovětsky orientovaná. Byl změněn původní systém mnoha politických stran, nejsilnější ze čtyř stran se stala již v roce 1946 Komunistická strana Československa. Postupně došlo ke znárodnění naprosté většiny průmyslových podniků, bank a pojišťoven, které vyvrcholilo únorovým pučem v roce 1948. Tímto okamžikem, kterým skončil demokratický vývoj v poválečné Československé republice a naše země se přiřadila k tzv. zemím socialistického bloku.

Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon), zestátnil veškeré školství (§ 4 odst. 1 uvádí, že školy jsou "učiliště státní") a vrchní správu škol a dozor nad nimi svěřil v § 7 ministerstvu školství a osvěty.

Zákonem č. 280/1948 Sb., o krajském zřízení, byl zrušen dosavadní zemský systém. Území Československé republiky bylo rozděleno na 13 krajů v Čechách, na Moravě a Slezsku a 6 krajů na Slovensku. Každý kraj byl vymezen územím a sídlem (krajské město), postavení hlavního města Prahy mělo být dodatečně upraveno zvláštním zákonem (§ 2, § 3). Pro každý kraj byl zřízen krajský národní výbor se sídlem v krajském městě (§ 6), který vykonával ve svém obvodu veřejnou správu ve všech jejích oborech vyjma odvětví uvedených v § 124 ústavy. Krajské národní výbory a jejich složky byly podřízeny vládě a v jednotlivých oborech své působnosti věcně příslušným ministrům a ústředním úřadům (§ 10 odst. 1). Vláda byla mj. zmocněna přenést působnost vydávat rozhodnutí a činit opatření v 1. stupni z ústředních orgánů na krajské národní výbory, popřípadě na okresní národní výbory. Krajské národní výbory a jejich složky byly podřízeny vládě a v jednotlivých oborech své působnosti věcně příslušným ministrům a ústředním úřadům (§ 10 odst. 1).

Zákonem č. 233/1948 Sb., o názvu ministerstva informací a ministerstva školství a osvěty, jakož i příslušných pověření, bylo ministerstvo školství a osvěty změněno na ministerstvo školství, věd a umění.

Vládním nařízením **č. 116/1949 Sb.**, o dalších přesunech působnosti ve veřejné správě, bylo z ministerstva školství, věd a umění na krajské národní výbory přeneseno například zřizování žákovských domovů a internátů podle plánu stanoveného vládou a či povolování dalšího provozu soukromých učilišť a městských hudebních ústavů a dozor na ně, na okresní

národní výbory například dohled na žákovské domovy a internáty, zřizování družin mládeže a péče o jejich vybavení, zřizování dalších tříd (poboček) v oboru škol mateřských a škol I. a II. stupně po rámcovém souhlasu krajského školního úřadu. Další přesuny působnosti byly provedeny vládním nařízením č. 122/1951 Sb., o dalších přesunech působnosti a o jiných zjednodušeních veřejné správy. Na krajské národní výbory bylo z ministerstva přeneseno zřizování a zrušování základních odborných škol podle plánu stanoveného vládou, na okresní národní výbory zrušování tříd (poboček) v oboru škol mateřských, národních a středních, jestliže pominuly předpoklady, za kterých byly zcizeny.

Ústavním zákonem č. 81/1953 Sb., o řízení národních výborů vládou, bylo všeobecné řízení národních výborů vyjmuta z působnosti ministra vnitra a byly podřízeny přímo vládě republiky Československé. Tento krok směřující k centralizaci státní správy byl odůvodněn potřebou zajistit jednotný postup státní správy ve všech krajích, okresech a obcích.

Vládním nařízením č. 6/1953 Sb., kterým se zrušují a zřizují některé orgány státní správy a upravuje se jejich působnost, bylo ministerstvo školství, věd a umění rozděleno na dvě ministerstva, a to ministerstvo školství a osvěty a ministerstvo vysokých škol. Tato úprava však neměla dlouhého trvání. Ještě téhož roku byla vládním nařízením č. 77/1953 Sb., o nové organizaci ministerstev a ústředních orgánů státní správy, obě ministerstva sloučena v ministerstvo školství, dosavadní úkoly ministerstva v oblasti osvěty přešly na nově zřízené ministerstvo kultury. Vládním nařízením č. 19/1956 Sb., o zrušení některých ministerstev a ústředních orgánů státní správy, bylo ministerstvo kultury zrušeno a nově zřízeno ministerstvo školství a kultury.

Ústavním zákonem č. 100/1960 Sb. byla přijata Ústava československé socialistické republiky, která nejen změnila název státu na "Československá socialistická republika", ale zároveň nasměrovala vývoj veřejné správy k jednotě státní moci pod vedením Komunistické strany Československa.

Zákon č. 65/1960 Sb., o národních výborech, označil jako orgány státní moci a správy v krajích, okresech a obcích národní výbory, které mimo jiné řídí a plně odpovídají za rozvoj školství, kultury a vzdělání lidu a spravují školská, kulturní, osvětová a další organizace, jmenují a odvolávají jejich vedoucí pracovníky a řídí jejich činnost. Soustavu národních výborů tvořily krajské národní výbory, okresní národní výbory a v obcích městské a místní národní výbory, přičemž okresní národní výbory přímo řídily školské organizace, které vyvíjely činnost převážně v rámci okresu, místní a městské národní výbory pak spravovaly

školská zařízení. Národní výbor vyšší stupně vždy usměrňoval a řídil činnost národních výborů nižších stupňů při zachování jejich pravomoci a odpovědnosti, činnost národních výborů řídila a kontrolovala vláda.

Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon), umožnil zřizovat předškolní výchovná zařízení a střední školy pro pracující, případně i odborné školy a střední odborné školy se souhlasem příslušného národního výboru i tehdejšími socialistickými podniky. Vlastní vzdělávací zařízení mohly nově zřizovat ústřední úřady a orgány, stejně jako závody a družstva, které k tomu potřebovaly souhlas příslušného ústředního úřadu nebo orgánu, nebo společenské organizace. Pokud střední nebo vyšší vzdělání získané ve vzdělávacích zařízeních závodů, družstev nebo jiných společenských organizací mělo být uznáno za rovnocenné s tímto vzděláním, bylo nutné zřízení tohoto zařízení v dohodě s ministerstvem školství a kultury. Ústřední ideové a pedagogické řízení a kontrola výchovy a vzdělávání na školách a v mimoškolních výchovných zařízeních bylo ponecháno v kompetenci ministerstva školství a kultury, ve vzdělávacích zařízeních ústředních orgánů, závodů, družstev a jiných společenských organizací příslušelo příslušným úřadům a orgánům, které svoji pravomoc vykonávaly podle zásad stanovených ministerstvem školství a kultury, které na dodržování těchto zásad dohlíželo. Jesle podléhaly ministerstvu zdravotnictví, které však mělo v pedagogických otázkách spolupracovat s ministerstvem školství a kultury. Národní výbory pak řídily a kontrolovaly výchovu a vzdělávání ve svém obvodu a plně za ně odpovídaly.

Zákonným opatřením předsednictva Národního shromáždění **č. 1/1967 Sb.**, o změnách v organizaci a působnosti některých ústředních orgánů, bylo znovu ministerstvo školství a kultury rozděleno na dvě ministerstva, na ministerstvo školství přešla dosavadní působnost při řízení škol, předškolních a mimoškolních výchovných zařízeních, školního a mimoškolního vzdělávání pracujících, v sociálně právní péči o děti, na úseku vědeckých hodností a při řízení zahraničních styků v oblasti školství.

Ústavním zákonem **č. 143/1968 Sb.**, o československé federaci, byla Československá socialistická republika transformována na federaci a od 1.1.1969 vznikly dvě samostatné suverenní republiky - Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika, které měly i samostatnou školskou politiku. Kompetence v oblasti školství přešly zákonem České národní rady **č. 2/1969 Sb.**, o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, na Ministerstvo školství České republiky.

Zákon č. 69/1967 Sb., o národních výborech, uložil národním výborům podle zvláštních předpisů výkon státní správy i na úseku školství a péče o děti. Ustanovení § 20 uvádělo, že národní výbory spravují mimo jiné také předškolní i mimoškolní zařízení, školy poskytující základní, střední a vyšší vzdělání a jim sloužící zařízení. Místní národní výbor podle ustanovení § 25 spravoval mateřskou a základní devítiletou školu, územní jesle, dětský útulek, školní jídelnu, místní lidovou knihovnu a podle podmínek další kulturní zařízení, podle ustanovení § 27 okresní národní výbor spravoval kromě jiného školy a školská zařízení, kulturní a kulturně výchovné organizace a zařízení v rozsahu stanoveném zvláštními předpisy. Práci národních výborů řídila a kontrolovala vláda.

Zákonem České národní rady č. 77/1978 Sb., o státní správě ve školství, byly orgány státní správy ve školství stanoveny národní výbory, ministerstvo školství České socialistické republiky a jiné ústřední orgány státní správy, pokud tak stanovil zákon. Podle ustanovení § 5 místní národní výbor zřizuje a zrušuje se souhlasem okresního národního výboru jesle, mateřskou školu, společné zařízení jeslí a mateřské školy, dětský útulek, školní jídelnu a místní dům pionýrů a mládeže. Podle ustanovení § 6 místní národní výbor zajišťuje provoz mateřské školy, společného zařízení jeslí a mateřské školy, dětského útulku, zřízených národním výborem, a základní školy, devítileté školy, zvláštní školy, školní jídelny a místního domu pionýrů a mládeže. Dále rozhoduje o přijímání dětí do těchto zařízení (vyjma místního domu pionýrů a mládeže), pokud jejich počet přesáhl počet dětí, které je možné umístit, v opačném případě tato kompetence náležela řediteli zařízení. Okresnímu národnímu výboru podle ustanovení § 7 příslušelo zřizování a rušení okresního pedagogického střediska, okresní pedagogicky-psychologické poradny, okresního domu pionýrů a mládeže, okresní stanice mladých techniků, mladých přírodovědců a mladých turistů, okresního střediska školního stravování a technického a materiálového střediska. Po projednání s příslušným místním národním výborem mohl zřídit či zrušit základní školu, základní devítiletou školu, zvláštní školu, zvláštní mateřskou školu, lidovou školu umění a lidovou školu jazyků, se souhlasem krajského národního výboru pak základní školu nebo základní devítiletou školu při zdravotnickém zařízení, školu v přírodě a dětský domov. Rovněž odborně vedl školy a školská zařízení, která zřídil místní národní výbor a výše uvedené školy a školská zařízení. Působnost krajských národních výborů upravilo ustanovení § 11 tak, že mohly zřídit a zrušit střední odborné učiliště, odborné učiliště a střední školu pro pracující pro úseky řízené nebo spravované národními výbory, učňovskou školu, gymnázium, střední odbornou školu,

konzervatoř, odbornou školu, jazykovou školu, školský ústav umělecké výroby, těsnopisný ústav, základní školu nebo základní devítiletou školu pro žáky smyslově nebo tělesně postižené nebo pro žáky s vadami řeči nebo pro děti obtížně vychovatelné, zvláštní školu pro žáky smyslově nebo tělesně postižené nebo pro žáky s vadami řeči, pomocnou školu, mateřskou školu pro děti smyslově nebo tělesně postižené nebo s vadami řeči, zvláštní odborné učiliště a odborné učiliště pro mládež smyslově nebo tělesně postiženou nebo obtížně vychovatelnou a školská zařízení sloužící výše uvedeným školám. Dále mohly zřizovat a rušit krajský pedagogický ústav, krajskou pedagogicko-psychologickou poradnu, krajský dům pionýrů a mládeže, krajskou stanici mladých techniků, mladých přírodovědců nebo mladých turistů, domov mládeže, zvláštní výchovné zařízení (dětský výchovný ústav, výchovný ústav pro mládež a ústav s výchovně léčebným režimem), diagnostický ústav, školní výpočetní středisko a krajské středisko školního stravování. Mohl též zřídit základní školu nebo základní devítiletou školu pro nadanou a talentovanou mládež, pokud takovou zřídil ve společné správě se střední školou pro nadanou a talentovanou mládež. Ministerstvo školství České socialistické republiky. Kompetence ministerstva pak upravoval § 14, a to zejména vydávání obecně závazných předpisů o zřizování a zrušování a organizaci škol a školských zařízení pro jednotný výkon státní správy na úseku školství, stanovení a úprava sítě středních škol, škol pro mládež vyžadující zvláštní péči, zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy a síť školních hospodářství či druhy a náležitosti vysvědčení a ostatních školních tiskopisů a způsob jejich evidence.

Struktura organizace správy školství v letech 1948-1991:

ústřední orgán: Ministerstvo školství (různě reorganizované)

krajský orgán: Odbor (referát) školství při KNV,
Odbor (referát) školství při ÚNV hl. m. Prahy,

okresní orgán: Odbor (referát) školství a kultury při ONV,
Odbor (referát) školství a kultury při Obvodních národních
výborech v Praze a později i v dalších statutárních městech)

místní orgán: Odbor (referát) školství při MNV.

Obrázek 3: Struktura správy školství v letech 1948-1991

Zdroj: Rýdl – K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I. (1774-1898), 2010, s. 35

3.5 Právní úprava od r. 1989 do současnosti

Zásadní politické a společenské změny po roce 1989 se promítly rovněž do oblasti školství. Ke změnám však poměrně dlouho docházelo pouze novelizací stávajících právních předpisů. Jednou z prvních změn byl zákon č. **171/1990 Sb.**, o soustavě základních a středních škol (školský zákon), který opět změnil dobu povinné školní docházky tak, že tato byla stanovena na devět let s tím, žáci ve školním roce 1989/1990 mohli odejít z osmého ročníku studovat na střední školu, popřípadě mohli dokončit povinnou školní docházku v devátém ročníku na základní škole, od školního roku 1995/1996 pak byl devátý ročník na základní škole již povinný. Byla obnovena víceletá gymnázia, na kterých bylo možné plnit určitý počet let povinné školní docházky stejně jako na konzervatořích, byly zavedeny vyšší odborné školy jako nový vzdělávací stupeň a byl umožněn vznik soukromých a církevních škol.

Postupně docházelo k zavádění právní subjektivity škol, která vedla k větší samostatnosti a nezávislosti škol. Právní subjektivitu měly od 1.1.1991 všechny střední školy, mateřské školy a základní školy ji mohly získat na žádost, od 1.1.2003 zákonem č. 284/2002 Sb. (novela zákona č. 564/1990 Sb. o státní správě a samosprávě) získaly právní subjektivitu všechny školy a školská zařízení.

Zákonem České národní rady č. **425/1990 Sb.**, o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících, byly v okresech zřízeny okresní úřady, na které byl přenesen mimo jiné výkon státní správy, která ke dni 23.11.1990 příslušela okresním národním výborům (pokud nebyla přenesena na pověřený obecní úřad). Řízením a kontrolou činnosti okresních úřadů byla zmocněna vláda, která zároveň měla zároveň sjednocovat činnost ústředních orgánů státní správy ve vztahu k okresním úřadům.

Zákon č. **564/1990 Sb.**, o státní správě a samosprávě ve školství, změnil do té doby centralizovaný systém řízení a správy školství, a to zřízením školských úřadů jako mezičlánku mezi ministerstvem a školami, které převzaly činnost okresních úřadů. § 1 tohoto zákona vymezil orgány, které vykonávají ve školství státní správu a samosprávu tak, že státní správu vykonává ředitel školy, ředitel (vedoucí) předškolního zařízení nebo školského zařízení, obec, školské úřady, Česká školní inspekce, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a jiné ústřední orgány státní správy, pokud tak stanoví zvláštní zákon, samosprávu pak obce a školské rady. V čele nově zřízených školských úřadů stál ředitel, který je jmenován a odvoláván ministerstvem. Působnost školských úřadů vymezila ustanovení § 6 až 11,

ustanovení § 12 pak upravovalo působnost ministerstva.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, upravil v § 8 právní postavení škol a školských zařízení tak, že kraj, obec a dobrovolný svazek obcí zřizuje školy a školská zařízení jako školské právnické osoby nebo příspěvkové organizace podle zvláštního předpisu, ministerstvo jako právnické osoby nebo státní příspěvkové organizace podle zvláštního předpisu, Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo práce a sociálních věcí jako organizační složky státu nebo jejich součástí. Ministerstvo zahraničních věcí zřizuje školy při diplomatické misi nebo konzulárním úřadu České republiky jako součást těchto úřadů. Všechna ministerstva plní funkci zřizovatelů škol a školských zařízení jménem státu. Registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno oprávnění zřizovat církevní školy a ostatní právnické nebo fyzické osoby školy a školská zařízení zřizují jako školské právnické osoby nebo jako právnické osoby podle zvláštních předpisů, jejichž předmětem je poskytování vzdělávání nebo školských služeb. Právnická osoba a organizační složka státu nebo její součást může vykonávat činnost školy nebo školského zařízení, činnost školy a školského zařízení nebo i více škol nebo školských zařízení.

3.6 Shrnutí

Tato kapitola byla věnována právní úpravě státní správy ve školství, která byla silně ovlivněna společensko-politickými změnami, ke kterým průběhu let došlo. Proces demokratizace byl na dlouhou dobu přerušen jednak druhou světovou válkou, jednak únorovými událostmi roku 1948, které vedly k centralizaci a zpolitizování školství. Návrat k demokratickým principům v roce 1989 vedl naopak k odpolitizování státní správy a posílení samostatnosti a nezávislosti škol.

4 Vývoj legislativy v oblasti samosprávy ve školství

Čtvrtá kapitola se věnuje vývoji samosprávy ve školství, je opět řazena podle stejných časových období jako předchozí kapitola.

4.1 Právní úprava v letech 1918-1939

Na základě § 38 zákona č. 292/1920 Sb. bylo vydáno nařízení vlády republiky Československé č. 605/1920 Sb., o místních radách školních a o místních výborech školních (pro školy menšinové). Toto nařízení zrušilo místní rady školní zřízené v jednotlivých školních obcích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku dle zákonů zemských o dozoru ke školám a s účinností od 1.1.1921 zřídilo v každé obci školní (újezdě) zpravidla jedinou místní radu školní, velké školní obce mohly být rozděleny na školní obvody. Rada měla čtyřleté funkční období, do které byli voleni zástupci učitelů z řad učitelů činných při veřejných školách, které byly přikázány této radě a zástupci obcí, počet členů rady určovala župní školní rada (okresní školní rada). Působnost místní rady školní se týkala veřejných škol obecných a občanských, kursů a výchovných ústavů, které náležely do oboru školy obecné, veřejných škol mateřských ve školní obci (újezdě) vyjma škol menšinových, nevztahovala se na soukromé školy a ústavy zřízené ve školní obci. Členové rady měli právo navštěvovat školy a být přítomni vyučování, nesměli však do vyučování zasahovat, k výkonu těchto práv mohla místní rada školní trvale nebo dočasně ustanovit některého ze svých členů a mohla se usnést o svém jednacím řádu, který vyžadoval schválení župní (dříve okresní) školní rady. Přímý dozor k činnosti místních rad školních vykonávali župní a obvodní inspektoři (před jejich zřízením zemští a okresní inspektoři školní).

V obcích, kde byla škola menšinová nebo několik škol téhož vyučovacího jazyka, se podle článku III. nařízení zřídil místní výbor školní, který se skládal ze zástupců školy a ze zástupců rodičů, jejichž počet byl dvojnásobek počtu zástupců školy, složení výboru se po dvou letech funkčního období z poloviny obnovil v doplňovacích volbách. Přímý dozor k činnosti místních rad školních vykonávali župní a obvodní inspektoři (před jejich zřízením zemští a okresní inspektoři školní). Stejně jako místní rady školní měly místní školní výbory právo navštěvovat školu a být přítomny vyučování, aniž by opět mohly zasahovat do výuky,

nad to však měly stanoveny velmi podrobně další úkoly, a to napomáhat při opatřování hospodářských potřeb školy - stavba a udržování školní budovy a místností, topení, osvětlování a čištění, opatření a udržování školního nábytku a nářadí, obstarávání potřeb a prací při obdělávání školních zahrad a pozemků, opatřování pomůcek učebních pro chudé žactvo, dohled nad školní docházkou, podpora učitelů v jejich povolání, dohled nad chováním mládeže mimo školu.

Na základě § 15 zákona č. 233/1935 Sb. byla vydáno vládní nařízení č. **153/1937 Sb. z. a n.**, o újezdních školních radách, které v každém školním újezdě zřizovalo újezdní školní radu, a to ve školní obci, na jejímž území byla újezdní měšťanská škola. Pokud byly zřízeny újezdní měšťanské školy různého vyučovacího jazyka, rozhodl předseda zemské školní rady, zda pro školy téhož vyučovacího jazyka bude zřízena zvláštní újezdní školní rada. Zástupce škol náležejících do působnosti školní obce, volila konference učitelstva. V obcích, kde bylo ustanoveno do tří učitelů, vstoupili do rady všichni, při počtu tří až pěti učitelů si tito ze svých řad zvolili dva členy, od šesti do devíti tři členy, od deseti do dvanácti čtyři členy, nad dvanáct učitelů pak pět členů újezdní školní rady, pokud byli mezi učiteli i ženy, volili po jednom členu odděleně učitelé škol obecných a učitelky škol obecných. Funkční období újezdní školní rady bylo čtyřleté, její působnost se vztahovala na veřejné školy obecné, kursy a výchovné ústavy, které náležely do oboru školy obecné, a veřejné školy mateřské. Rada spravovala místní školní fond a nadání školní obce a újezdní školní fond a nadání školního újezdu, přechovávala cenné papíry a listiny náležející školní obci či školnímu újezdu, pečovala o jejich budovy, pozemky, nářadí, pomůcky, vedla příslušný inventář, vykonávala veškeré práce spojené s opatřováním věcných školních potřeb, jakož i práce jí nařízené nařízením nadřízeného úřadu školního, sestavovala školní rozpočet a výroční účty, dělala soupis školní mládeže a vedla školní matriku, rozhodovala o přijímání dětí z cizí školní obce, dohlížela na docházku dětí a chování mládeže mimo školu. Rovněž újezdní školní rada měla právo navštěvovat školy ve své působnosti a být přítomna vyučování bez možnosti zásahu do jeho průběhu. Přímý dozor nad její činností vykonávali okresní a zemští školní inspektoři.

4.2 Právní úprava v letech 1939-1945

Nařízením ministra školství ze dne 16.11.1943 č. 302/1943 Sb., o místní školské správě, byly místní (obvodní, újezdní) školní rady a místní školní výbory zrušeny, úkoly a příslušnost zrušených školních rad přešla na starostu obce, která byla sídlem školní rady, starosta je vykonával jako orgán školní obce, úkoly a příslušnost německých školních rad se sídlem v obcích, které nebyly vedeny německy, vykonával až do jiného opatření předseda zrušené školní rady. Představeným školní obce mohl být ze zvláštních důvodů jmenován jiný člen obecní rady či jiná osoba. Místní školská správa byla vykonávána jako čestný úřad. Zcela pak byl zrušen článek III. vládního nařízení č. 605/1920 týkající se menšinových škol. Nařízení bylo zrušeno zákonem č. 195/1946 Sb., o použitelnosti předpisů z doby nesvobody.

4.3 Právní úprava v letech 1945-1948

Výnos Ministerstva školství a osvěty ze dne 29.10.1945 obnovil místní školní rady při místních národních výborech. Jinak nebyla samospráva škol v tomto období nijak měněna.

4.4 Právní úprava v letech 1948-1989

Podle § 76 odst. 2 zákona č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školského zákona), bylo vládním nařízením č. 129/1949 Sb., o zřízení, organizaci a činnosti sdružení rodičů a přátel školy, ze dne 10.5.1949 Sb. zřízeno Sdružení rodičů a přátel školy, jehož hlavním úkolem bylo zajišťovat spolupráci školy s rodinou a napomáhat škole v jejím poslání výchovném a sociálním. Sdružení mělo zejména jednat o výchově a vzdělávání s důrazem na socialistickou výchovu dětí ve škole a rodině, spolupracovat s učitelským sborem a organizacemi mládeže, ale také třeba pomáhat při ubytování a stravování, žákům při volbě povolání, doplňovat a zdokonalovat zařízení a vybavení škol. Sdružení bylo právnickou osobou, orgány sdružení byla členská schůze, výbor, který se scházel nejméně jednou měsíčně, a předseda volený z rodičů žáků školy vždy na jeden správní rok, členy sdružení rodiče

(zákonní zástupci) žáků škol, ředitel školy a učitelé školy, školní lékař, sociální pracovníce školy a přátelé školy, kteří se za člena přihlásili a byli přijati, sídlem pak byla obec, ve které byla škola zřízena. Sdružení zřizoval národní výbor a k jeho vzniku byl zapotřebí souhlas nejméně 15 rodičů žáků školy, samotné sdružení zřídil národní výbor. Pokud nebylo při škole sdružení zřízené, styk s rodiči žáků udržoval na společných poradách konaných nejméně jednou za čtvrt roku učitelský sbor. Ředitel školy mohl zrušit usnesení sdružení, pokud bylo v rozporu s jeho základními idejemi uvedenými v ustanovení § 1 tohoto nařízení.

Ministerstvo školství České socialistické republiky vydalo podle § 26 odst. 2 zákona č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon) vyhlášku č. 89/1973 Sb., o sdružení rodičů a přátel školy. Od předchozí úpravy se tato liší důrazem na politické aspekty působení sdružení, kterému bylo uloženo působit ve shodě se školskou politikou ve smyslu marxisticko-leninské výchovy na rodiče, žáky a učně, a to včetně seznamování s ideologickým a politickým posláním, pomáhat organizaci Socialistického svazu mládeže, Pionýrské organizaci na škole a organizaci ROH při zařízeních pro výchovu učňů. Sdružení mohlo nově vznikat i při mimoškolních výchovných zařízeních, a to při lidových školách umění, lidových školách jazyků, dětských domovech, domovech mládeže, při stanicích mladých techniků, turistů, přírodovědců, domech pionýrů a mládeže a při učňovských střediscích. Sdružení nesmělo zasahovat do výchovně vzdělávacího procesu školy. Změnou bylo rovněž zpoplatnění členství ve sdružení bylo zpoplatněno částkou 20 Kčs ročně, v případě více dětí rodičů na jedné školy platili rodiče jen jeden členský příspěvek. Kontrolu hospodaření sdružení prováděl příslušný národní výbor, který zároveň usměrňoval jeho činnost.

4.5 Právní úprava od r. 1990 do současnosti

Ustanovením § 2 zákona č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, byla samospráva ve školství svěřena obcím, krajům a radám škol, pokud byly ustaveny. Obcím bylo uloženo vytvářet podmínky pro plnění povinné školní docházky, zřizovat jako příspěvkové organizace, popř. rušit se souhlasem krajského úřadu, předškolní zařízení, základní školu a školská zařízení jim sloužící, základní uměleckou školu, střediska pro volný čas dětí a mládeže, školní družinu, školní klub a školní knihovnu. Podle tohoto zákona obce rozhodují například o přijetí dětí do předškolního zařízení, školní jídelny, školní družiny nebo školního

klubu, o odvolání proti rozhodnutí ředitele předškolního zařízení, školy a školského zařízení zřizovaného obcí ve vybraných věcech správních, přijímá opatření na základě výsledků České školní inspekce, spravuje předškolní zařízení, základní školy a školská zařízení včetně stravování dětí a žáků, se souhlasem krajského úřadu na základě výsledků konkurzního řízení jmenuje a odvolává ředitele obcí zřizovaných škol a školských zařízení, zpravidla zřizuje komisi pro vzdělávání (vždy v obci s více než pěti školami).

4.6 Shrnutí

Rovněž na vývoj samosprávy školství měly vliv společensko-politické změny v průběhu sledovaného období. Samospráva škol byla velmi omezena již během druhé světové války, únorové události roku 1948 znamenaly její velké omezení a zpolitizování, které představovalo povinnost sdružení rodičů a přátel školy působit na rodiče a žáky ve smyslu marxisticko-leninské výchovy. Návrat k demokratickým poměrům v samosprávě školství a jejímu odpolitizování nastal až po roce 1989, kdy došlo k posílení samosprávy škol, která byla svěřena obcím a krajům.

5 Vývoj povinné školní docházky

Po vzniku samostatné Československé republiky v r. 1918 byla délka povinné školní docházky zachována podle původní úpravy dřívějšího Rakouska-Uherska v délce 8 let.

5.1 Právní úprava v letech 1918-1939

Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství, byla v ustanovení § 13 docházka prodloužena na devět let a začala počátkem školního roku, který následoval po dni, v němž dítě dovršilo šestý roku věku.

5.2 Právní úprava v letech 1939-1945

V tomto období nedošlo k žádné změně úpravy.

5.3 Právní úprava v letech 1945-1948

V tomto období rovněž nebyla přijata žádná změna úpravy.

5.4 Právní úprava v letech 1948-1989

Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon) zkrátil v § 3 základní všeobecné vzdělání na dobu osmi let s tím, že toto poskytuje osmiletá střední škola nebo prvních osm postupných ročníků jedenáctileté střední školy. Termín nástupu do školy zůstal nezměněn.

Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon), znovu prodloužil v § 34 povinné základní vzdělání na devět let.

Zákon č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol, prodloužil školní docházku na deset let, zároveň zavedl mimo základní devítileté školy také základní školu s osmiletou školní docházkou pro žáky, kteří úspěšně dokončili osmý ročník základní

devítileté školy, byli přijati do prvního ročníku střední školy a poslední dva roky dokončili na této škole.

Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), potvrdil desetiletou školní docházku i osmiletou základní školu.

5.5 Právní úprava od r. 1989 do současnosti

Zákon č. 171/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), zkrátil v § 6 povinnou školní docházku z deseti na devět let, po přechodnou dobu nebyl devátý ročník povinný, pokud žák odešel z osmého ročníku základní školy na střední školu. Následná novela školského zákona č. 138/1995 Sb. stanovila devátý ročník povinným.

5.6 Shrnutí

Délka povinné školní docházky byla v průběhu let upravována různým způsobem, a to od osmi až po deset let jejího trvání. Přehledněji to ukazuje následující tabulka.

Časové období	Délka povinné školní docházky
1918-1948	osm let
1948-1953	devět let
1953-1960	osm let
1960-1978	devět let
1978-1990	deset let (po přechodnou dobu osm i devět)
1990 dosud	devět let

Tabulka č. 1 Přehled vývoje délky povinné školní docházky

Zdroj: vlastní zpracování

Závěr

Tato práce se zabývá historickým exekurzem do školské legislativy, která od vzniku samostatné Československé republiky v r. 1918 v jednotlivých historických etapách do současnosti ovlivnila státní správu a samosprávu ve školství. Lze konstatovat, že právní úprava školství na našem území od roku 1918 do současnosti je velmi obsáhlá a doznala množství legislativních změn.

Na vývoj právní úpravy státní správy a samosprávy ve školství měly bezesporu velký vliv společensko-politické změny, které se a našem území ve sledovaném období odehrály. Právní úprava školství po rozpadu Rakouska-Uherska a vzniku prvního samostatného státu směřovala k demokratizaci školství, která se projevila ve značném zrovnoprávnění postavení žen ve školství, národnostních menšin a jejich možností vzdělávat se v mateřském jazyce či zavedení dobrovolnosti účasti na výuce náboženství jak pro žáky, tak i učitelský dozor. Nezbytností bylo sjednocení vzdělávací soustavy v jednotlivých částech nově vzniklého státu.

Proces demokratizace školství byl však záhy přerušen po dobu druhé světové války, kdy došlo ke zrušení zemských školních rad a školská problematika byla řešena výhradně ministerstvem prostřednictvím zemských prezidentů a okresních hejtmanů. Ve snaze o likvidaci českého školství byly zrušeny školské správní orgány a nastolena germanizace školství.

Snaha o nápravu škod okupace a navázání na úpravu školství z první republiky byla znovu přerušena únorovým pučem v roce 1948, který nasměroval školství na dlouhých čtyřicet let směrem k centralizaci a postupně k jednotě státní moci od vedením Komunistické strany Československa.

Po návratu k demokratickým poměrům v roce 1989 došlo ke změnám i v oblasti školství, došlo k jeho odpolitizování a znovuzavedení demokratických principů. Do té doby centralizovaný systém řízení a správy školství byl přenesen na okresní úřady, které nahradily zrušené okresní národní výbory. Byla posílena samospráva škol, která byla svěřena obcím a krajům. Zavedení právní subjektivity škol dále posílilo jejich samostatnost a nezávislost byla posílena například možností škol vytvářet si vlastní školní vzdělávací program. byl také umožněn vznik soukromých a církevních škol.

Cílem této práce byla analýza právních předpisů přijaté od roku 1918 do současnosti, které upravovaly výkon státní správy a samosprávy ve školství s akcentem na vývoj kompetencí ústředních orgánů státní správy. Dalším cílem bylo analyzovat právní předpisy, které upravovaly dobu trvání povinné školní docházky.

Ministerstvu školství jako centrálnímu orgánu byla v průběhu sledovaného období mimo samotného školství svěřena do kompetence i oblast osvěty (pro kterou bylo později zřízeno samostatné ministerstvo kultury), věda a umění, po velmi krátkou dobu měly samostatné ministerstvo dokonce i vysoké školy. V současné době je ministerstvu svěřena pravomoc v oblasti mládeže a tělovýchovy. Délka povinné školní docházky se od roku 1918 změnila celkem pětkrát, rozpětí její délky bylo do osmi do deseti let.

Tímto stanovené cíle prostřednictvím metody analýzy legislativních dokumentů byly naplněny. Byl zmapován vývoj legislativy pro vytčené oblasti i v jednotlivých historických etapách. Vzhledem k tomu, že školství dosud nenašlo svou konečnou podobu, lze považovat předloženou bakalářskou práci i jako inspiraci při dalších možných koncepcích v oblasti školských reforem.

Seznam použitých zkratk

MŠR – místní školní rada

OŠR – okresní školní rada

ROH – revoluční odborové hnutí

ř.z. - říšský zákoník

Sb. - sbírka zákonů

Sb. z. a n.- sbírka zákonů a nařízení

Úř. věst. čsl. - úřední věstník československý

ZŠR – zemská školní rada

Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 1: Struktura veřejné správy do r. 1918 s. 14

Obrázek 2: Struktura veřejné správy v oblasti školství v letech 1945-1949 s. 20

Obrázek 3: Struktura správy školství v letech 1948-1991 s. 25

Tabulka č. 1 Přehled vývoje délky povinné školní docházky s. 34

Seznam použité literatury a zdrojů

1. BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta. *Kapitoly z andragogiky 1*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 77 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 978-80-244-3248-9.
2. *Dekrety prezidenta republiky 1940-1945: dokumenty*. 2. opr. a dopl. vyd. Brno: Doplněk, 2002, 1066 s. ISBN 8072850121.
3. HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997, 243 s. ISBN 80-7184-549-3.
4. HENDRYCH, Dušan. *Správní věda: teorie veřejné správy*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 242 s. ISBN 978-80-7478-561-0.
5. HLAĐO, Petr. *Úvod do pedagogického výzkumu pro učitele středních škol*. [online]. Brno : Mendelova univerzita v Brně, 2011, 134 s. [cit.2015-06-14]. Dostupné z: <http://www.vychova-vzdelavani.cz/pedagogickyvyzkum.pdf> >. ISBN 978-80-7375-544-7.
6. HORÁK, Josef a Milan KRATOCHVÍL. *Stručné dějiny vývoje školy a pedagogického myšlení*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2005, 126 s. ISBN 80-7083-944-9.
7. HORZINKOVÁ, Eva a Vladimír NOVOTNÝ. *Základy organizace veřejné správy v ČR*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 233 s. ISBN 978-80-7380-263-9.
8. KOVÁŘÍČEK, Václav. *Materiály k dějinám pedagogiky*. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, 1983, 149 s.
9. MATES, Pavel a Miloš MATULA. *Kapitoly z dějin a teorie veřejné správy*. Vyd. 3. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1999, 112 s. ISBN 8070794070.

10. PRŮCHA, Petr. *Správní právo: obecná část*. 8., dopl. a aktualiz. vyd., (V nakl. Doplněk 3.). Brno: Doplněk, 2012, 427 s. ISBN 978-80-7239-281-0.
11. RÝDL, Karel. *K vývoji správy a řízení školství v českých zemích I.: (1774-1989)*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010, 67 s. ISBN 978-80-7395-322-5.
12. SVOBODA, Jaroslav. *Školství v období protektorátu*. 1. vyd. České Budějovice: Nová Forma, 2010, 72, ix s. ISBN 978-80-87313-67-1.
- VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011, 456 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.
13. ZILVAR, Josef. *Státní správa a samospráva ve školství*. [online]. Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní, Katedra veřejné správy. [cit.2015-06-14]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10195/32359>

Seznam právních předpisů (v chronologickém pořadí)

1. Zákon č. 62/1869 ř.z., jímžto se ustanovují pravidla vyučování na školách obecných
2. Řád školní a vyučovací pro obyčejné školy obecné ze dne 20.8.1970
3. Zákon č. 53/1883 ř.z., kterýmž se mění některá ustanovení zákona č. 62/1869
4. Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu Československo
5. Zákon č. 189/1919 Sb., o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a vychovávacích, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 455/1919 Sb., kterým se zrušuje celibát literních a industriálních učitelek na školách obecných a občanských (měšťanských) v republice Československé
7. Zákon č. 2/1918 Sb., jímž se zřizují nejvyšší Správní úřady ve státě československém, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 292/1920 Sb., jímž se upravuje správa školství, ve znění pozdějších předpisů
9. Nařízení vlády republiky Československé č. 605/1920 Sb., o místních radách školních a o místních národních výborech školních (pro školy menšinové), ve znění pozdějších předpisů
10. Vládní nařízení č. 25/1925 Sb., o výkonu nejvyšší správy výchování a vyučování
11. Vládní nařízení č. 153/1937 Sb. z.a n., o újezdních školních radách
12. Vládní nařízení č. 260/1939 Sb., o vyučování němčině na českých měšťanských školách, ve znění pozdějších předpisů
13. Vládní nařízení č. 232/1940 Sb., o vyučování němčině na českých obecných školách
14. Vládní nařízení č. 308/1942 Sb., o změnách organizace školské správy
15. Ústavní dekret prezidenta republiky č. 2/1940 Úř. věst.čsl., o prozatímním výkonu moci zákonodárné
16. Nařízení ministra školství č. 302/1943 Sb.
17. Ústavní dekret prezidenta republiky č. 18/1944 Úř. věst. čsl., o národních výborech a prozatímním Národním shromáždění

18. Ústavní dekret prezidenta republiky č. 1/1945 Sb., o nové organizaci vlády a ministerstev v době přechodné, ve znění pozdějších předpisů
19. Ústavní dekret prezidenta republiky č. 3/1945 Úř. Věst. Čsl., o výkonu moci zákonodárné v přechodném období
20. Vládní výnos č. 4/1945 Sb., o volbě a pravomoci národních výborů, ve znění pozdějších předpisů
21. Vládní výnos č. 45/1945 Sb., o úplném znění vládního nařízení o volbě a pravomoci národních výborů
22. Zákon č. 100/1946 Sb., kterým se zřizují pedagogické fakulty, ve znění pozdějších předpisů
23. Zákon č. 195/1946 Sb., o použitelnosti předpisů z doby nesvobody, ve znění pozdějších předpisů
24. Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
25. Zákon č. 280/1948 Sb., o krajském zřízení, ve znění pozdějších předpisů
26. Zákon č. 233/1948 Sb., o názvu ministerstva informací a ministerstva školství a osvěty, jakož i příslušných pověření, ve znění pozdějších předpisů
27. Vládní nařízení č. 116/1949 Sb., o dalších přesunech působnosti ve veřejné správě, ve znění pozdějších předpisů
28. Vládní nařízení č. 129/1949 Sb., o zřizování, organizaci a činnosti sdružení rodičů a přátel školy, ve znění pozdějších předpisů
29. Vládní nařízení č. 122/1951 Sb., o dalších přesunech působnosti a o jiných zjednodušeních veřejné správy
30. Zákon č. 31/1953 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
31. Ústavní zákon č. 81/1953 Sb., o řízení národních výborů vládou
32. Vládní nařízení č. 6/1953 Sb., kterým se zrušují a zřizují některé orgány státní správy a upravuje se jejich působnost, ve znění pozdějších předpisů

33. Vládní nařízení č. 77/1953 Sb., o nové organizaci ministerstev a ústředních orgánů státní správy
34. Vládní nařízení č. 19/1956 Sb., o zrušení některých ministerstev a ústředních orgánů státní správy
35. Zákon č. 65/1960 Sb., o národních výborech, ve znění pozdějších předpisů
36. Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů
37. Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
38. Zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 1/1967 Sb., o změnách v organizaci a působnosti některých ústředních orgánů, ve znění pozdějších předpisů
39. Zákon č. 69/1967 Sb., o národních výborech, ve znění pozdějších předpisů
40. Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění pozdějších předpisů
41. Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů
42. Zákon č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol
43. Vyhláška č. 89/1973 Sb., o sdružení rodičů a přátel školy, ve znění pozdějších předpisů
44. Zákon č. 77/1978 Sb., o státní správě ve školství, ve znění pozdějších předpisů
45. Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol, ve znění pozdějších předpisů
46. Zákon č. 171/1990 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon)
47. Zákon č. 138/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), ve znění zákona č. 188/1988 Sb., zákona č. 171/1990 Sb., zákona č. 522/1990 Sb., zákona č. 134/1993 Sb., zákona č. 190/1993 Sb., zákona č. 331/1993 Sb., nálezů Ústavního soudu České republiky č. 49/1994 Sb. a zákona č. 256/1994 Sb., a zákon České národní rady č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění zákona České národní rady č. 31/1984 Sb., zákona České národní

radu č. 390/1991 Sb. a zákona č. 190/1993 Sb.

48. Zákon č. 284/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
49. Zákon č. 425/1990 Sb., o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících, ve znění pozdějších předpisů
50. Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů
51. Zákon č. 561/2002 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Anotace

Jméno a příjmení:	Emílie Ehrenbergerová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Právní úprava státní správy a samosprávy ve školství na území České republiky od roku 1918 do současnosti
Název práce v angličtině:	Legal regulation of state and local government in the education sector in the Czech Republic from 1918 to the present
Anotace:	Bakalářská práce je teoreticky zaměřená. Analyzuje právní předpisy od roku 1918 do současnosti, které určovaly vývoj výkonu státní správy a samosprávy v oblasti školství z historického hlediska. Dílčí cíle jsou zaměřeny na analýzu vývoje kompetencí ústředního orgánu státní správy ve školství, samosprávy školství a vývoj povinné školní docházky z hlediska její délky.
Klíčová slova:	veřejná správa, státní správa, samospráva, školství, povinná školní docházka
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis is theoretically focused. It analyzes the legislation, which determined the development of state administration and self-government in education from a historical perspective from 1918 to the present. Sub-objectives are focused on analyzing the development of competencies of the central government authority in education, school

	autonomy and development of compulsory education in terms of its length.
Klíčová slova v angličtině:	public administration, state government, self government, education, compulsory education
Rozsah práce:	46 stran
Jazyk práce:	český